ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора
Петренко Оксани Борисівни
на дисертаційне дослідження **Вінтоняк Оксани Василівни**
«Розвиток педагогічних училищ, технікумів і коледжів в Україні (90-ті рр. XX– перша чверть XXI століть)»,
представлене на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Розвиток національної системи педагогічної освіти України впродовж останніх десятиліть характеризується складними трансформаційними процесами, зумовленими змінами суспільно-політичного устрою, реформуванням освітнього законодавства, інтеграцією до європейського освітнього простору, а також необхідністю забезпечення якісної професійної підготовки педагогічних кадрів в умовах сучасних суспільних викликів.

Важливе місце в системі педагогічної освіти України традиційно посідають педагогічні училища, технікуми та коледжі, які забезпечували підготовку фахівців для закладів дошкільної, початкової, загальної середньої та професійної освіти. Водночас історія їхнього становлення і розвитку, трансформація організаційно-правового статусу, особливості функціонування та модернізації освітнього процесу впродовж новітнього періоду державної незалежності України недостатньо представлені в комплексних історико-педагогічних дослідженнях.

З огляду на це дисертаційна робота Оксани Василівни Вінтоняк є актуальною, своєчасною та суспільно значущою.

Особливої ваги порушена проблематика набуває в умовах російсько-української війни, демографічних змін, переміщення закладів освіти, кадрових втрат і необхідності переосмислення перспектив розвитку фахової передвищої педагогічної освіти. Сучасні виклики потребують не лише розроблення нових управлінських та організаційних рішень, а й ґрунтовного осмислення історично сформованого досвіду функціонування педагогічних закладів освіти.

Актуальність теми посилюється її зв'язком із науково-дослідною роботою кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика Карпатського національного університету імені Василя Стефаника «Історико-педагогічні проблеми навчання і виховання у системі безперервної освіти» (державний реєстраційний номер 0108U009122).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації, полягають у тому, що дисертантка цілісно відтворила розвиток педагогічних училищ, технікумів і коледжів України в 90-х роках XX та першій чверті XXI століття, простежила історичні витоки їх становлення й визначила їхнє місце в системі ступеневої підготовки педагогічних кадрів.

Вагомим результатом дослідження є виявлення регіональних особливостей формування мережі педагогічних коледжів і виокремлення двох основних моделей їх функціонування, комунальної та університетської, а також проміжної моделі, що поєднує риси обох. Зіставлення цих моделей дало змогу розкрити відмінності в системах управління, внутрішній організації та рівнях інституційної автономії коледжів.

Істотним науковим результатом є також систематизація змін у професійній підготовці майбутніх фахівців. Дисертантка простежила розширення переліку спеціальностей і кваліфікацій, перехід до розроблення освітніх програм на

компетентнісній основі, посилення ролі практичної підготовки та внутрішнього моніторингу якості освіти. Розкрито також зміни у виховній, методичній і науково-дослідній діяльності коледжів та в їхній співпраці з українськими й зарубіжними партнерами.

Нові факти, одержані здобувачем. На основі зіставлення навчальних планів, освітніх програм та інших документів дисертантка конкретизувала зміни у змісті й організації професійної підготовки. Простежено також зміни в процедурах ліцензування й акредитації та становлення внутрішніх систем забезпечення якості освіти.

Окремо варто відзначити узагальнення матеріалів про зміни у змісті та формах виховної роботи педагогічних коледжів. Дисертантка показала, як в умовах російсько-української війни посилилася роль національно-патріотичного виховання, а волонтерство й підтримка Збройних Сил України стали важливими формами громадської активності студентства.

Узагальнення виявлених фактів стало підґрунтям для розроблення концептуальної моделі розвитку педагогічних коледжів в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України. Її практична значущість полягає в тому, що вона окреслює шляхи вдосконалення управління коледжами, розширення їхньої автономії, оновлення освітньо-професійних програм і залучення заінтересованих сторін до їх розроблення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Ознайомлення з дисертацією О. В. Вінтоняк засвідчує, що її наукові положення спираються на ґрунтовний аналіз наукових праць і документальних матеріалів. Список використаних джерел налічує 964 найменування, з яких 47 іноземними мовами. Залучення праць із педагогіки, філософії освіти, порівняльної педагогіки, історії та джерелознавства дало змогу розглянути розвиток педагогічних училищ, технікумів і коледжів у контексті суспільних змін та реформування системи освіти України.

Обґрунтованість наукових положень забезпечено відповідністю методів дослідження його меті й завданням. Зіставлення нормативно-правових актів, архівних документів і навчально-методичних матеріалів дало змогу простежити зміни у статусі досліджуваних закладів та в організації професійної підготовки. Висновки відповідають поставленим завданням і логічно випливають із результатів аналізу, а рекомендації щодо подальшого розвитку педагогічних коледжів ґрунтуються на узагальненні їхнього історичного досвіду та враховують сучасні умови їх функціонування.

Послідовність викладу, аргументованість авторських суджень і дотримання норм наукового стилю сприяють чіткому розумінню логіки дослідження. Наукові положення, висновки та рекомендації О. В. Вінтоняк є належно обґрунтованими й достовірними. За своїм змістом одержані результати відповідають спеціальності 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки».

Значення для науки й практики отриманих авторкою результатів.

Наукове значення дисертації О. В. Вінтоняк полягає в тому, що вона доповнює історію педагогічної освіти України цілісним дослідженням розвитку педагогічних училищ, технікумів і коледжів та їхньої ролі у ступеневій підготовці педагогічних кадрів. Авторська періодизація, систематизація джерельної бази та зіставлення моделей функціонування цих закладів створюють основу для подальших історико-педагогічних досліджень, зокрема для порівняння регіональних особливостей розвитку фахової передвищої педагогічної освіти.

Практичне значення роботи вбачаємо в можливості використання її результатів під час розроблення стратегій розвитку фахових педагогічних коледжів в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України. Запропоновані рекомендації

можуть бути враховані керівниками й педагогічними колективами коледжів у процесі оновлення освітньо-професійних програм, удосконалення практичної підготовки та внутрішніх систем забезпечення якості освіти, залучення роботодавців та інших заінтересованих сторін до організації освітнього процесу.

Основні положення і результати дослідження ***упроваджено*** в практику роботи шести закладів вищої освіти, що підтверджено відповідними довідками.

Рівень апробації результатів дослідження підтверджується також участю дисертантки в 14 науково-практичних конференціях різного рівня.

Оцінка зміст у дисертації, її завершеність загалом.

Структура роботи є логічно продуманою, а її складові підпорядковані меті й завданням дослідження. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, висновків до роботи, списку використаних джерел і додатків. У вступі чітко визначено об'єкт, предмет і мету дослідження, сформульовано його завдання.

У *першому розділі* розвиток педагогічних училищ, технікумів і коледжів України розглянуто як історико-педагогічну проблему. Дисертантка обґрунтувала методологічні засади дослідження, проаналізувала історіографію та джерельну базу, схарактеризувала місце педагогічних коледжів в освітніх системах зарубіжних країн. Аналіз історіографії дав змогу визначити, які аспекти проблеми потребували окремого дослідження.

У *другому розділі* простежено становлення й розвиток досліджуваних закладів від другої половини XIX століття до 2025 року. Звернення до історичних витоків дало змогу показати тяглість між попередніми й сучасними організаційними формами педагогічної освіти. Запропонована періодизація впорядковує матеріал і пояснює зміни правового статусу цих закладів та їхнього місця в системі педагогічної освіти України.

У *третьому розділі* розкрито тенденції розвитку педагогічних училищ, технікумів і коледжів упродовж 1991–2025 років у контексті трансформації ступеневої підготовки майбутніх фахівців. Схарактеризовано формування територіальної мережі цих закладів, їхню видову диференціацію, особливості комунальної та університетської моделей функціонування. Зіставлення цих моделей увиразнює відмінності в управлінні коледжами, їхній внутрішній структурі та рівні автономії.

У *четвертому розділі* проаналізовано еволюцію професійної підготовки майбутніх фахівців. Розглянуто зміни в її рівневій і галузевій структурі, змісті освітньо-професійних програм, організації практичної підготовки та забезпеченні якості освіти. Зіставлення нормативних вимог із навчальними планами й іншими матеріалами закладів дало змогу простежити, як освітні реформи позначилися на змісті й організації підготовки майбутніх педагогів.

У *п'ятому розділі* висвітлено еволюцію виховної роботи зі здобувачами освіти, методичної та наукової діяльності педагогічних працівників. Узагальнення історичного досвіду та аналіз сучасних викликів стали підґрунтям для розроблення концептуальної моделі розвитку педагогічних коледжів в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України. У такий спосіб дисертантка пов'язала результати історико-педагогічного аналізу з перспективами діяльності сучасних коледжів.

Висновки до роботи узагальнюють результати, викладені в розділах, і дають відповіді на поставлені у вступі завдання. Послідовний перехід від аналізу джерел та історичних передумов до обґрунтування перспектив розвитку педагогічних коледжів забезпечує змістову цілісність роботи. Дисертація О. В. Вінтоняк є завершеним самостійним історико-педагогічним дослідженням.

Відомості про дотримання академічної доброчесності.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення Оксаною Василівною Вінтоняк вимог академічної доброчесності за результатами перевірки дисертаційної роботи та опублікованих праць.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

У цілому схвально оцінюючи наукову й практичну цінність результатів, отриманих у дисертаційному дослідженні, вважаємо за доцільне окреслити окремі дискусійні аспекти, а також висловити деякі зауваження та рекомендації щодо змістового наповнення роботи:

1. Заслуговує на схвалення звернення дисертантки до зарубіжного досвіду розвитку педагогічних коледжів. Водночас порівняльно-педагогічний аналіз, представлений у підрозділі 1.3 (с. 90-113), потребує чіткішого визначення критеріїв функціональної та інституційної зіставності досліджуваних закладів освіти.

Зокрема, коледжі США, Великої Британії та окремих європейських країн суттєво відрізняються за освітнім статусом, рівнями підготовки, змістом освітніх програм і місцем у національних системах педагогічної освіти. Тому не всі розглянуті зарубіжні інституції можуть вважатися безпосередніми аналогами українських педагогічних фахових коледжів. На нашу думку, доцільно було б виразніше розмежувати загальний досвід функціонування коледжів та спеціалізований досвід професійної підготовки педагогічних кадрів, а також обґрунтувати педагогічні умови його можливого використання в Україні.

2. У підрозділі 3.2 (с. 199-223) дисертантка здійснює змістовний аналіз університетської, муніципальної та гібридної моделей функціонування педагогічних коледжів. Водночас висновки щодо їхньої ефективності, на нашу думку, потребують чіткішого критеріального обґрунтування.

Зокрема, на с. 223 зазначено, що, попри відмінності в управлінні й автономії, досліджувані заклади мали необхідні можливості для ефективної організації освітнього процесу. Проте наявність таких організаційних можливостей сама собою ще не засвідчує рівня педагогічної результативності відповідної моделі. Доцільно було б здійснити більш предметне зіставлення цих моделей за показниками якості професійної підготовки, практичної готовності випускників, наступності освітніх рівнів, можливостей академічної мобільності та професійної самореалізації майбутніх педагогів. Це сприяло б поглибленню порівняльного аналізу та визначенню педагогічних переваг і обмежень кожної з моделей.

3. У четвертому розділі дисертації ґрунтовно висвітлено нормативні, організаційні та структурно-змістові зміни в системі професійної підготовки майбутніх фахівців. Водночас, з огляду на історико-педагогічне спрямування дослідження, доцільно було б посилити аналіз власне педагогічних трансформацій, що відбувалися в досліджуваних закладах освіти.

Зокрема, на с. 265 Оксана Василівна визначає змістовий, операційно-діяльнісний та оцінно-результативний компоненти освітнього процесу, однак подальший аналіз значною мірою зосереджується на нормативному регулюванні, структурі освітньо-професійних програм і навчальних планів. Меншою мірою простежено, як ці зміни позначалися на реальних методах навчання, характері педагогічної взаємодії, формуванні професійних компетентностей та результатах підготовки майбутніх учителів. Поглиблення відповідного аналізу дало б змогу більш переконливо розкрити не лише організаційну еволюцію педагогічних коледжів, а й історико-педагогічну сутність їхнього розвитку.

4. У дисертації (підрозділ 5.2 «Організація методичної і наукової діяльності та зовнішні зв'язки педагогічних училищ, технікумів і коледжів у 1991-2025 рр.» (с. 373-401)) ґрунтовно висвітлено основні напрями та форми методичної і наукової діяльності викладачів педагогічних училищ, технікумів і коледжів. Водночас, на нашу думку, доцільно було б чіткіше розмежувати ці напрями діяльності та поглибити аналіз їх взаємозв'язку в контексті професійного розвитку педагогічних працівників. Зокрема, більшої уваги заслуговує питання еволюції наукової діяльності викладачів упродовж

досліджуваного періоду, її змістових змін, організаційних особливостей та впливу на підвищення якості професійної підготовки майбутніх педагогів.

5. Позитивної оцінки заслуговує спроба дисертантки використати результати історико-педагогічного дослідження для обґрунтування перспектив розвитку педагогічних коледжів за умов воєнного стану та повоєнного відновлення України. Водночас представлений у підрозділі 5.3 SWOT-аналіз має переважно якісно-описовий характер, а процедури відбору та перевірки окремих оцінних положень потребують конкретизації.

Так, у таблиці 5.3.2 (с. 408-409) до сильних сторін Оксаною Василівною віднесено стійкий попит на фахову педагогічну освіту, тоді як серед загроз визначено зменшення популярності та кількості вступників на педагогічні спеціальності. Ці положення не обов'язково суперечать одне одному, проте потребують пояснення з урахуванням часових, регіональних і кількісних характеристик відповідних процесів. Вважаємо, що доцільно було б також чіткіше обґрунтувати критерії оцінювання сильних і слабких сторін та встановити зв'язок між результатами історико-педагогічного аналізу і запропонованими прогностичними рекомендаціями. Це посилило б доказовість авторської концептуальної моделі.

6. Враховуючи масштабність і наукову значущість проведеного дослідження, вважаємо перспективним подальше узагальнення історико-педагогічного досвіду діяльності педагогічних училищ, технікумів і коледжів України з метою визначення можливостей його використання в сучасних умовах реформування педагогічної освіти. На нашу думку, результати дисертаційної роботи могли б стати підґрунтям для розроблення науково-методичних рекомендацій щодо збереження кращих традицій підготовки педагогічних кадрів та забезпечення наступності між різними рівнями педагогічної освіти.

Висловлені зауваження мають переважно науково-дискусійний та рекомендаційний характер, спрямовані на поглиблення історико-педагогічного аналізу окремих аспектів досліджуваної проблеми, конкретизацію методологічних підходів і посилення аргументованості авторських висновків. Вони не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, її наукової новизни, теоретичного і практичного значення.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Основні положення дисертації О. В. Вінтоняк достатньо повно висвітлено у 44 публікаціях (з них 24 одноосібні), з-поміж яких: 2 розділи в колективних монографіях, 4 статті у виданнях, що індексуються наукометричною базою Scopus, 24 статті у фахових виданнях України, 11 публікацій апробаційного характеру, 3 статті, які додатково відображають результати дослідження.

Аналіз змісту опублікованих праць засвідчує, що основні наукові положення, висновки та рекомендації, отримані в межах дисертаційного дослідження, знайшли у них достатньо повне й змістовне відображення.

Ідентичність змісту реферату й основних положень дисертації.

Реферат О. В. Вінтоняк відтворює логіку побудови дисертації та стисло й послідовно висвітлює її основний зміст. У ньому наведено мету й завдання дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, узагальнено зміст розділів. Наукові положення, висновки й рекомендації, викладені в рефераті, відповідають тим, що розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації. Дисертацію та реферат оформлено відповідно до чинних вимог.

Висновок.

Аналіз дисертації, реферату, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження О. В. Вінтоняк **«Розвиток педагогічних училищ, технікумів і коледжів в Україні (90-ті рр. XX– перша чверть XXI століть)»** є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам пп. 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 р.) та іншим інструктивним вимогам Міністерства освіти і науки України щодо докторських дисертацій, а її авторка – **Оксана Василівна Вінтоняк** – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук,
професор, проректорка з
інноваційної діяльності і
міжнародного співробітництва
Рівненського державного
гуманітарного університету О. Б. Петренко

РДГУ
Підпис Петренко О.Б. засвідчую
Начальник загального відділу
Тамара Данилюк
«25» 11 2026 р.

Зареєстровано
26.11.2026 р.
03-04-30/03
методист

Наталія САВЧУК